

о. Іван Січкарик

БОЖЕ СЛОВО — ДЖЕРЕЛО ІСНУВАННЯ СПІЛЬНОТИ

1. Боже Слово: *Господь творить, говорить, веде...*

Для того, щоби наші пошуки і роздуми, аналіз та висновки були наповнені змістом, на початку, як завжди, потрібно звернутися до Книги книг, тобто Святого Письма, де дано Боже Об'явлення, яке є найбільшим добром для людини, бо подає їй світло правди про неї саму та вказує вірний і безпечний шлях для теперішніх та майбутніх діянь.

Біблія — це унікальна книга, тому що в ній віднаходимо увесь досвід людства його зустрічі та спілкування з *трансцендентальним* Богом. Саме ця книга є енциклопедією для всіх нас у питаннях відвічних істин та сенсу повноти життя і його автентичної реалізації в часових рамках історії, в яких зараз перебуваємо.

Святе Письмо — це насамперед дві аксіоми: *правда* та *святість*, тобто відомості, які подані, є достовірні. Рівно ж біблійні тексти мають не лише інформативний характер, але й нормативний (Барщевський, 2006: 3–4; 33–46).

Власне, через це Боже Об'явлення, яке ми відчитуємо в біблійних текстах, у своїй суті є *терапевтичним*, тобто лікувальним, тому що воно відновлює і спасає людину в її морально-духовному та суспільному вимірах існування. Зі Святого Письма кожний віруючий віднаходить для себе найосновніші відповіді для життя: *хто я є; звідки прийшов; яке моє завдання у житті; що маю робити, щоб досягнути вічність?* (Січкарик, 2014: 67–68). Людина — це створіння, яке постійно

зростає, і тому чим більше вона відкривається до Бога, тим більше стає справжньою людиною.

У книгах Старого Завіту є вислів, який постійно повторюється: «*Шема Ісраел*» (שְׁמָע יִשְׂרָאֵל), що українською мовою перекладається як «*Слухай, Ізраїлю*» (Второзаконня 6: 4). Цей вислів означає, що Слово Боже є важливе, його потрібно почути, прийняти та застосувати до себе. У Святому Письмі потрібно шукати не лише відомості історичні, географічні, культурологічні та політичні (як це було колись), але бажати почути, що Господь навчає нас сьогодні, яким має бути наше життя, щоб ми могли сповнити волю Божу: зреалізувати повноцінно всі наші таланти (*можливості і здібності*) для добра власного і суспільного.

Після події гріхопадіння прародичів Адама та Єви в грішну історію людства постійно навідується Бог. Він неуханно об'являється, говорить, просвічує, веде своє створіння, щоб піднести його до гідності бути дітьми Божими, а остаточно — до спасіння — вічного існування (*вічного життя*).

Творець говорить та веде не лише Ізраїльський народ, який став носієм Божого Об'явлення, але також «тихо» пише на сторінках історії різних народів своє одкровення. Тому всесвітньо відомий феноменолог Мірча Еліаде, філософ ХХ століття, говорив, що кожний народ, кожне плем'я розрізняє, що в житті є *сакральне*, а що *профанне*, тобто що є священне, а що мирське (Eliade, 1973).

2. Біблійне розуміння понять: «дабар» і «логос»

Щоб рухатися далі в наших пошуках стосовно запропонованої теми конференції «*Слово і Церква як духовно-*

культурні доміанти української ідентичності», потрібно спочатку зрозуміти, що ж означає сам термін СЛОВО в Біблії?

Святе Письмо написане двома мовами — єврейською¹ та грецькою, які представляють два різні світи, два різних типи думання і світосприйняття: східна культура та західна культура.

Семітський світ (*східна культура*) сприймає всю дійсність через так зване *моністичне* бачення, тобто все бачить через призму єдності (Sichkaryk, 2011: 106–112). Наприклад, в галузі антропології людина завжди сприймається як одне буття, де духовні та матеріальні її характеристики завжди становлять одну суть і ніколи не розглядаються роздільно. Антропологічні терміни, які в одних контекстах означають фізичні органи людини, в інших контекстах ті ж самі терміни можуть означати вже духовні риси людини. Вислів, який найкраще відображає суть розуміння східного світосприйняття, полягає в тому, що людина не має *душі, духа і тіла*, однак вона проявляє всю себе у світі через сферу *душевну, духовну та тілесну* (Rusconi, 1997: 211–212).

Ще одна важлива характеристика східного способу думання — це є *динамізм*. Бог завжди перебуває у постійному контакті з людиною, як рівно ж людина сприймається як конкретна особа, яка перебуває в певному виді контакту з іншими (приклад з книги Буття 3: *Бог ходить і шукає Адама в Едемському саду, розмовляє з ним і т. д.*).

Західний світ натомість сприймає всю дійсність через призму грецького дуалізму. Наприклад, в галузі антропології

¹ Окремі тексти написані арамейською мовою, яка також представляє світобачення східної культури. Пор. Головащенко, 2001: 76–80.

душа завжди сприймається як добро, а тіло — як зло для людини: тут існує чіткий поділ на духовні та матеріальні елементи (Sichkaryk, 2011: 105).

Інша цікава характеристика західного способу думання, що є діаметрально протилежна східному, — це є *статика*. Представники західної культури зазвичай розглядають та аналізують буття в такий спосіб, що розділяють їх окремо на абстрактні поняття і конкретні буття.

2.1. Перший рівень значення терміна — СЛОВО

Український термін СЛОВО, по-єврейськи — «дабар» (דָּבָר) (Reymond, 1995: 100-101), а по-грецьки — «логос» (λόγος).

Біблійне поняття «слово» (дабар) не відповідає — як це є в грецькому думанні — простому і звичайному абстрактному поняттю, що висловлює внутрішній закон речей, але означає активний принцип, який реалізує те, що проголошує, і через це є невід’ємний від факту, і не тільки значення (Словник біблійного богослов’я, 2014: 748–749). Це поняття найкраще відповідає Слову Божому, де Слово Боже, яке Бог говорить, стає реальністю. Читаємо в першій книзі Біблії — книзі Буття 1:3 — таке: *«І сказав Бог: «Нехай буде світло!» І настало світло»*. Отже, коли Бог говорить, це означає, що Він творить...

Псалом 33 розповідає нам про те, що *«Словом Господнім створене небо і подихом уст його — вся його оздоба... Бо він сказав, і сталося; він повелів, і постало»* (Псалом 33: 6–9). І хоч Бог є невидимий, Він приходить та об’являє себе в людській історії і говорить до людей мовою любови, як до друзів своїх (Пор. Йоана 15: 14–15).

У Новому Завіті в Євангелії від Івана — перша глава, де записано божественний родовід Ісуса Христа, — знаходимо грецький термін ЛОГОС, який означає в українському перекладі термін СЛОВО. І ним, власне, є сам Господь Ісус Христос: *«І Слово стало тілом, і оселилося між нами...»* (Йоана 1: 14).

Таким чином можна зробити перший висновок про те, що термін Слово охоплює два достатньо різні між собою способи розуміння:

- семітське розуміння — назва завжди є пов'язана із *конкретною дійсністю: конкретні Іван, Оксана чи Григорій, які живуть, спілкуються та діють у світі;*

- грецьке розуміння — назва представляє *абстрактне поняття: наприклад, поняття «ваза». Вази в реальності можуть бути різні: більші, менші, з візерунками і т.д.*

2.2. Другий рівень значення терміна — СЛОВО

У Святому Письмі термін СЛОВО може означати як саме слово чи слова, що їх промовляє людина, так і самого Христа Спасителя.

2.2.1 . Слово людини

Згідно з біблійним розумінням, слово людини — це не просто певний звук чи звуки або певний спосіб спілкування між людьми. Людське слово містить у собі набагато глибше та багатше значення: воно може динамічно формувати риси людської особистості (Словник біблійного богослов'я, 2014: 753); має дієву силу та стає важливим для поведінки людини через те, що може приносити їй або честь, або навпаки — неславу. Як написано у Книзі Сираха, *«І слава, і неслава — в розмові; язик людини — її погибель»* (Сираха 5: 13).

Слово людини відіграє важливу роль, оскільки на основі того, що говорить людина, формується розуміння цінності людської особистості. Книга Сираха подає практичні критерії, як виявити мудру людину: «*Піч випробовує ганчарське начиння — людину випробовує її розмова*» (Сираха 27: 5), а в наступних стихах читаємо: «*З плоду дерева праця над ним виявляється, думка ж людського серця — із слова*» (Сираха 27: 6).

Як Старий, так і Новий Завіти закликають остерігатися вживати *слово* в недоброму, неблагочестивому, злому та грішному значеннях, тому що, як наслідок, те *слово* руйнує, нищить та віддаляє людину від правди та Бога (Словник біблійного богослов'я, 2014: 753–754). Людина має з великою відповідальністю оперувати своїм словом для добра, для добрих справ. Коли людина з Божою мудрістю промовляє словом до інших, тоді вона може навчати, умовляти та потішати своїх ближніх. Власне, в цьому позитивному значенні слово людини є відображенням самого Божого Слова, яке уздоровляє та освячує (Словник біблійного богослов'я, 2014: 754).

2.2.2. Слово Бога

Згідно з біблійним розумінням, Слово, а точніше Слово Боже, є для людини *хлібом, світлом, живою водою* і т. д.² Словом Божим Господь Ісус Христос годує людей і таким чином дає силу, благодать до життя, інтегрального розвитку і зросту, а фінально — до осягнення спасіння.

² Євангелія від Йоана 8: 12: «*Я — світло для світу. Хто йде за мною, не блукатиме у темряві...*»; Євангелія від Йоана 6: 48: «*Я — хліб життя*»; Євангелія від Йоана 4: 16: «*Вода бо, що дам йому я, стане в ньому джерелом такої води, яка струмує в життя вічне*».

Слово Бога перевершує межі часу і простору, бо впродовж існування людства й по сьогодні через різні середники — події, особи, Святе Писання — відкриває людству план історії спасіння.

Слово Боже, як читаємо в Посланні до Євреїв 4: 12, «...живе й діяльне, і гостріше від усякого двосічного меча...». Цей вислів означає, що Творець через своє слово повідомляє правду людям, подає їм одкровення, тому вони, почувши його, мають визначити свою позицію. У випадку, коли людина позитивно приймає Боже Слово та прагне на його основі формувати історію власного існування, Бог започатковує в ній духовне життя, яке базується на вірі, надії та любові. Плодами прийняття Божого Слова стає участь у надприродному житті дітей Божих, яке має трансцендентальний вимір, бо сягає вічного існування.

В іншому випадку, людина, втративши зв'язок із самим Життям, занурюється в темряву та в світ зла (Словник біблійного богослов'я, 2014: 750–751).

3. Боже Слово формує спільноту: спільнота, народ, народи, Церква

Початки Ізраїлю, як говорить французький католицький богослов Роланд де Во (1903 — 1971): «Це — найбільша проблема з усієї історії Ізраїлю» (de Vaux, 1971: 443). Багато вчених вбачають можливість відтворювати історію Ізраїлю лише від початку епохи монархії, тому що тільки в кінці IX ст. до Р. Х. знаходимо історично достовірні джерела про епоху, яку описує Біблія. Таким чином, для періоду утворення Ізраїлю, тобто перед монархією, говоримо не «історія», а «праісторія». Цим терміном маємо намір ствердити, з однієї сторони, що мова йде про історію, яка є пов'язана з народженням таких складних

інституцій, як початок планових поселень, пізніше місто, держава, а з другої сторони, що ці джерела не є писані, а відомості взяті з археології (Вонора, 1996: 63–66).

У Біблії «історія Ізраїлю» безпосередньо розпочинається від особи Авраама та його покликання. На заклик і обіцянку Бога він залишає рідний край та прямує до іншої країни. Це читаємо в першій книзі Біблії — в 12 главі книги Буття. Вибраний початок згідно із загальною історією не має сам у собі оправдання, але є вибраний, щоби служити вже наступній історії. Таким чином, «початки» мають креативне і нормативне завдання та служать як спроба самовизначення (Барщевський, 2006: 107).

Біблія — це богословські істини, а також певна література, з якої довідуємося про життя людей, побут, взаємини, традиції, духовні та політичні течії тих часів. Згідно зі Святим Писанням, Бог у різні періоди об'являється поодиноким особам, родинам, а також і всьому народу. Поступово, з плином часу, із розвитком різних подій Він творить (формує) спільноту, тобто народ, якого супроводжує в загальній історії людства та подає моральні напрямні, виконання яких забезпечує благословення та процвітання.

У Новому Завіті подія П'ятидесятниці стає початком заснування Церкви, спільноти вірних та її провід через дію Святого Духа (De Lorenzi, 1988: 250–268).

Упродовж всієї історії людства Творець провадить усіх — поодиноких людей, ізраїльський народ, усі народи та Церкву через Боже Слово, подаючи всьому людству правду про нього: яким воно є насправді і яким має бути.

У динамічному розвитку цих подій можна відзначити велике позитивне і спасенне значення Божого Слова в житті спільноти (*малий формат об'єднання людей*), а також цілого народу (*великий формат об'єднання людей*) та Церкви (*спільнота віруючих*).

4. Боже Слово — супроводжує спільноту, народ

Історія людського роду, а зокрема історія ізраїльського народу, демонструє, як дія Божого Слова веде і просвічує людей в їхньому пізнанні Бога, моральних цінностей, усвідомленні до прагнення постійного духовного зросту та реалізації закону любови й соціальної справедливості в щоденному житті.

Теократична система управління в добі суддів³, доба створення інституції царства і царів⁴, пізніше поява пророків — вістунів правди від Бога для свого народу⁵, а вкінці епоха мудрости як час осмислення правд Божих у практичній площині відносин⁶ — у цих періодах можна побачити, як Боже Слово супроводжує, навчає, просвічує, напоумляє, перестерігає ізраїльський народ від помилкових кроків.

Хибно вважати, що Боже Слово торкається тільки духовного виміру життя людини чи народу. У багатьох текстах можна побачити заклик до соціальної справедливості, uzдоровлення справедливих відносин між людьми різних соціальних прошарків, підтримки слабших, прощення боргів боржникам на ювілейні роки, необхідности дбати про природу і т. д. (Vonora, 1988: 713–726).

³ Приблизно 1200-1025 до Р. Х. Див.: Кудасевич, 1994: 24.

⁴ Приблизно 1025-930 до Р. Х. Див.: Кудасевич, 1994: 24.

⁵ Приблизно 930-333 до Р. Х. Див.: Кудасевич, 1994: 24–25.

⁶ Початки від царя Соломона, а найбільш інтенсивний період розвитку — приблизно IV – I ст. до Р. Х. (Міжнародний біблійний коментар, 2018).

Завданням Бога, який промовляє до спільноти, народу, а також до всіх народів через Боже Слово, є не лише фізичний супровід, а й навчання і духовний зріст: тобто перехід від закону «око за око» до «заповіді любови», досконалим виконанням якої є проголошення і практика «блаженств» (Катехизм УГКЦ, 2011: 76–78).

5. Боже Слово в історії українського народу

Присутність і дія Божого Слова в історії українського народу подала йому правильні духовні орієнтири в соціальній, культурній та духовній сферах для прийняття, плекання і застосування.

Наприклад, в особі князя Володимира Великого, аналізуючи його біографію, можемо побачити, які позитивні зміни відбуваються, коли людина відкривається на дію Божого Слова в своєму житті. Повчання князя Володимира Мономаха є реальним застосуванням Божого Слова до практичних соціальних справ на рівні держави.

Усі святі українського народу є для нас сьогодні вчителями у вірі, любові та щирому служінні для добра спільноти. Слова з Євангелії, які сказав Христос понад дві тисячі років тому в Капернаумі (місто на березі Галилейського моря, з якого розпочалася проповідь Ісуса), є *правдою* про нас сьогодні⁷. Цю *правду* на практиці продемонстрували і застосували в історії України всі святі нашого народу.

⁷ Ісус Христос розпочинає проповідь із закликом до людей про покаяння та прийняття Євангелії (*Доброї Новини*) (Євангелія від Марка 1: 14–15), а далі проголошує заповіді *Блаженств* (Євангелія від Матея 5: 1–12).

Аналізуючи наше минуле, можемо ствердно сказати, що маємо численні геройські приклади батьків та матерів, які ціною власного життя рятували життя своїх дітей. Тепер, перебуваючи в доленосних подіях жорстокої та несправедливої війни, ми подивляємо геройські приклади наших захисників... Історія триває, і сьогодні Господь Бог продовжує писати величну історію всіх святих українського народу.

Коли людина чи народ хоче зрозуміти, що з нею / з ним відбувається, як їй / йому поводитися, діяти і жити, вона / він має звернутися до Божого Слова, яке лунає до нас через Біблію. Те Боже Слово, що просвічує народ, який сидить у темряві, є великим добром і справжнім світлом. Коли людина чи народ прагне почути Боже Слово, то воно дає можливість упевнено та з надією йти вперед і жити далі. Той, хто кожен день бере до рук Книгу книг — Священне Писання — і читає її, щодня бачить велике світло, яке сходить над ним. Євангелист Матей, беручи за основу пророчі слова старозавітного пророка Ісаї, так про це каже: *«Тим, що сиділи в країні й тіні смерті, — зійшло їм світло»* (Матея 4: 16). Правдивим *світлом* для українського народу є Боже Слово, через яке до нас промовляє сам Христос Спаситель.

Висновок. Народ, який керується Божим Словом у своєму житті та згідно з ним будує своє майбутнє, ніколи не заблукає на манівцях історії свого існування.

Практичні рекомендації щодо застосування Божого Слова — Святого Письма — для духовного добра, зцілення від ран внаслідок війни, духовного зросту українського народу у воєнний та повоєнний час.

1. Систематичне слухання та читання Божого Слова вводить християнина в сопричастя з Христом та церковною спільнотою. Також люди доброї волі з великою користю для себе можуть користати зі слухання та читання Божого Слова.

Отці Церкви наполегливо закликали християн мати велику спільність із Божим Словом. Зокрема Іван Золотоустий промовляє: *«Будемо не тільки читати Святе Письмо, але й вивчати його і зростати в ньому»* (Катрій, 1998: 207). У писаннях Святих Отців знаходимо також навчання про дві трапези: трапезу Слова і трапезу Хліба. Сопричастя з Христом відбувається найперше через прийняття Божого Слова, аж тоді можливо споживати трапезу Хліба.

Для кожного християнина необхідно чим раз більше заглиблюватись у багатство Божого Слова і ним годувати своє духовне життя, звершуючи подвиг віри та змагаючись до святости.

Церква з великою користю для душі має заохочувати всіх українців, а особливо воїнів, родини загиблих воїнів, постраждалих від війни слухати та читати Боже Слово.

2. Теми зі Святого Письма для зцілення та uzдоровлення від ран внаслідок війни: прощення, спасіння, віра, надія, милосердя, постійна Божа опіка над людиною, народом, безмежна Божа любов до людини.

ЛІТЕРАТУРА

Барщевський Т. Вступ до Біблійних наук. Львів: Свічадо, 2006. 304 с.

Головащенко С. Біблієзнавство. Київ: Либідь, 2001. 496 с.

Катехизм УГКЦ «Христос — наша Пасха». Львів: Свічадо, 2011. 336 с.

Кудасевич Й. Богословсько-практичне введення до Святого Письма. Львів: Свічадо, 1994. 136 с.

Міжнародний біблійний коментар: католицький та екуменічний коментар на ХХІ століття (у 6-ти томах). Повчальні та пророчі книги. Т. III. Львів: Свічадо, 2018. 632 с.

Святе Письмо Старого та Нового Завіту / пер. І. Хоменка. Рим, 1990.

Січкарик І. Біблійний вимір здоров'я. *Душпастирство ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД*. Тернопіль, 2014. С. 67–110.

Словник Біблійного богослов'я / за ред. Ксав'є Леон-Дюфура та ін.; пер. з фр. вл. Софрона Мудрого, 3-є видання. Жовква: Місіонер, 2014. 952 с.

Катрій Ю. Перлини Східних Отців / 2-ге вид., доп. Львів: Місіонер, 1998. 344 с.

Bonora A. Giustizia. *Rossano P., Ravasi G., Girlanda A. Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*. Cinisello Balsamo: Edizioni paoline, 1988. S. 713–726.

Bonora A. La storia di Israele: Dalle origini all'esilio babilonese. *Fabris R. Introduzione generale alla Bibbia*. Logos 1. Torino: Editrice Elle DI Ci, 1996. S. 59–96.

Eliade M. Il sacro e profano. Torino: Boringhieri, 1973.

De Lorenzi L. Chiesa. *Rossano P., Ravasi G., Girlanda A. Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*. Cinisello Balsamo: Edizioni paoline, 1988. S. 250–268.

Reymond Ph. Dizionario di ebraico e aramaico biblici. Roma, 1995.

Rusconi C. Vocabolario del Greco del Nuovo Testamento. Bologna: Centro editoriale dehoniano, 1996. 424 s.

Sichkaryk I. SWMA (CORPO) come punto focale nell'insegnamento paolino. Ricerca esegetica e teologico-biblica: Tesi Gregoriana. Serie Teologia 185. Roma, 2011. S. 106–112.

de Vaux R. Histoire Ancienne d'Israël: Des Origines à l'installation en Canaan. Paris, 1971. 674 s.

о. Іван Говера

ЛІТУРГІЙНЕ ЖИТТЯ ПІДПІЛЬНОЇ УГКЦ: ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Переживаємо черговий раз війну з боку росії. Вже сотні років ми, українці, виборюємо собі право жити вільно, як вільний народ, а ворог один. І не важливо, під яким прапором чи гербом цей ворог хоче знищити нас як народ, як націю. Український народ не раз намагався встати з колін, скинути ненависне ярмо, але, на жаль, без успіху. Однак не треба вважати, що ці всі спроби та жертви були марними. Навпаки, кожне досягнення попередніх поколінь давало наснагу прийдешньому на нову і більш якісну боротьбу. Є багато запитань, чому саме нам випала така доля. Важко відповісти. Але ми, як християни, знаємо, що все діється за допустом Божим. А наш український народ завжди був із Богом. І в ці роки війни у XXI ст. священнослужителі та вірні постійно моляться, наші капелани відправляють Богослужіння на передових найнебезпечніших точках.

Так само і в минулі століття Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) була зі своїм народом. Пригадаймо отців-